॥श्रीगणेशाय नमः॥ सर्वासामेव विद्यानां रुचिं जानाति यो बुधः॥ ख्यातो
वररुचिर्नाम्ना निघंटु मकरोत् सुधीः॥१॥ एकाक्षरमिति ख्यातं सर्वविद्व
न्मनोहरं॥ सामर्थ्यं सर्वविद्यानां ज्ञानं तेषां बलं बलं॥२॥ गंगामुमामु
मेशानं स्कन्दमप्यहं हरामहं॥ काव्यकोशान्यसिद्ध्यर्थमेकाक्षरनिघंट
कं॥३॥ अकारो वासुदेवस्यादाकारस्तु पितामहः इकार उच्यते कामो लक्ष्मीरीका
र उच्यते॥४॥ उकारः शंकरः प्रोक्त ऊकारस्तु हिरक्षणे॥ ऋकारो देवमाता स्या
ॡधाता तु प्रकीर्तितः॥ एकार उच्यते विष्णुरैकारस्यान्महेश्वरः॥ ओकार उ
च्यते ये ब्रह्मा औकारोनंत उच्यते॥ अं भवेत्परमं ब्रह्म अः इति स्यान्महेश्वरः॥
कः प्रजापतिर्हृष्टः को वायुरिति शब्दितः॥ क आत्मा च समाख्यातः कः प्रेरु
दाहृतः॥ सखा कश्च बुधैः प्रोक्तो मुखेस्य स्यै पिकमनः॥६॥ के शिरो जल

(1)

माख्यातं के मुखेपिप्रकीर्त्तितं ॥ पृथिव्यां कुः समख्याता कुशब्दः कुत्सितेपि
च ॥७॥ खमिंद्रिये समाख्यातं खमाकाशमुदाहृतं ॥ स्वर्गेपि खं तथा प्रोक्तं
खं शून्येपि खं स्मृतं ॥१०॥ गणेशे तु गड् द्विषो गंधर्वे गः प्रकीर्त्तितः ॥ गं च गी
तं च माता गो धेनु गौर्गौ सरस्वति ॥११॥ गौ वाणी च समाख्याता गावो बाणाः
प्रकीर्त्तिताः ॥ दिक्षु भूरश्मिवज्रेषु गौर्लक्ष्मीः स्वर्गवारणे ॥१२॥ घो घंटा तु सम
ख्याता किंकिण्यां घः प्रकीर्त्तितः ॥ घं वधे घर्घरे घोषे अंतर्धाने घटेपि च ॥१३॥
ङकारो भैरवे प्रोक्तो ङकारो विषयेपि च ॥ चश्चंद्रमाः समाख्यातस्तस्करश्चाप्यु
दाहृताः ॥१४॥ चश्चोरारे चकारेपि पदांतरसमुच्चये ॥ निर्मलं छं समाख्यातं छ
मनि छे प्रकीर्त्तितं ॥१५॥ छं दे सि छं समाख्यातमति छेदः प्रकीर्त्तितः ॥ छेदेपि छः स
माख्यातः स्वच्छे छः श्च प्रकीर्त्तितः ॥ छंदः पापे छः समाख्यातः सेवरे छः प्रकीर्त्तितः ॥ वेगि

तेजः समाख्यातो ज्ञेता जश्च प्रकीर्तितः ॥१७॥ तेजस्तु जे समाख्यातं सूरिभिः

शब्दशासने ॥ जगति जः समाख्यातो जनने जः प्रकीर्तितः ॥१८॥ चारु

राज्ञि झकारः स्यान्लेष्टा झश्च समाहृतः ॥ झकारो गायने प्रोक्तो झकारो ध्वनि

रवने ॥१९॥ चारु चोरे ञकारः स्यान्नकृ ञश्च समाहृतः ॥ ञकारो मूढ ... रूपे च

ञकारो स्माहृतेपि च ॥२०॥ टः पृथिव्यां टकारस्तु टो वायुश्च प्रकीर्तितः ॥

वैरिवृंदे च टः प्रोक्तो ठकारः चंद्रमंडले ॥२१॥ डकारः संकटे त्रासे डका

रो ध्वनिरुच्यते ॥ ढो महेशो समाख्यातो ढश्च मूर्त्ये प्रकीर्तितः ॥२२॥ ढका

रः कीर्तितो ढक्का निर्गुणे च ध्वनावपि ॥ णकारः प्रगटे वै चैव प्रस्तुते च प्र

कीर्तितः ॥२३॥ तकारो कीर्तितः श्वारे महायुद्धे प्रकीर्तितः ॥ तस्या सर्व

निवृत्तो च पूर्वं मन्दा ... विलक्षणाः ॥२४॥ थिलो थश्च पथकारस्यात् थकारो भारु

मः शिवे चंद्रमसि च मा च लक्ष्मीः प्रकीर्तिता ॥ मा चैव मातरि मात्रे च चं धने मः
प्रकीर्तितः ॥ ३३ ॥ मा पार्थे च निषेधे मा मित्र कारः प्रकीर्तितः ॥ योय मेक
थितः शब्दं धातरिय प्रकीर्तितः ॥ ३४ ॥ या निस्यं च परिक्षीया यां कथिता शा
ह्रुको विशेषः श्च रामे नले वज्रे शूद्र श्च प्रकीर्तितः ॥ ३५ ॥ धने र आश्रये
स्यात् तारमायरक्षणेपि च ॥ रूढे पिलो च नले लः स्यात् लूता विष्ठे दयानयो ॥
३६ ॥ हिंस्या पिण्यानिले चैव ल कारः श्रोमतेस्मृतः ॥ सांत्वे वरुणे वा नैव
कारश्च प्रकीर्तितः ॥ ३७ ॥ विः पक्षे च वितर्के च पुष्पाकं वः प्रकीर्तितः ॥ पुष्पम्यं
वस्त्रं धायुष्मान् युवयार्वो प्रकीर्तितः ॥ ३८ ॥ विहंगे गगने चैव श्च प्रासौ विना
यके ॥ ब्रुवंति च बुधा श्रेयः शांते शार्ङ्गिगपते ॥ ३९ ॥ शिष्य पिशायने प्राह्ल
हि मांशे शार्ङ्गिगते पते ॥ सं हर्षः समाख्यातः शेद्दे षुग म मो च ने ॥ ४० ॥

स्या

तिं॰ ८॥

३॥

सापराक्षे च कामे च सा चैव लक्ष्मीः प्रकीर्तिता ॥ सः सूर्ये च समाख्यातः संसम्य
क् च प्रकीर्तितं ॥ ४१॥ हः कोपे वरुणे काये तथ्यमङ्गले निगद्यते ॥ हि स्यादु
तो च हः ष्ठाते निश्चले हतु विस्मये ॥ ४२॥ स बुद्धो हः च निश्चीयते हः ॥ विचारपं
णामस्तु ॥ शाके १७३१॥ क्रोधनेनाम्नि तेष सिद्दते पूर्णम्यां लक्ष्मणेन लिखि
तं ॥ प्रकीर्तितः ॥ इत्थं बरूरे चित्रोन्नयो निवाति निघंटकं ॥ वागेणैव यथा
कामं तस्य स्वास्थ्ये च निवर्त्तते ॥ इति एकाक्षर निघंटु समाप्तः ॥ ७

रा म

रदंपुरा कं विरेश्वर पाठक कारखेड करेण लिखीतं स्वार्थं परार्थं ॥ ओम्

॥ ३ ॥

पा॰ व॰